

С У Д Д Я
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

21.08.2012 № 34

Заступнику керівника Управління
правової експертизи

БІРЮК Л.І.

Шановна Ларисо Іванівно!

До Конституційного Суду України надійшло звернення Верховної Ради України про надання Конституційним Судом України висновку щодо відповідності законопроекту про внесення змін до Конституції України щодо гарантії недоторканності окремих посадових осіб (реєстр. № 3251) вимогам статей 157 і 158 Конституції України.

У зв'язку зі здійсненням попередньої підготовки матеріалів даної справи до розгляду та відповідно до вимог статті 19 Закону України „Про Конституційний Суд України“ прошу терміново підготувати експертний висновок з урахуванням питань, порушених Верховною Радою України.

Додаток: копія матеріалів звернення.

З повагою

Суддя

А.С. ГОЛОВІН

Голові
Конституційного Суду України
ГОЛОВІНУ А.С.

Шановний Анатолію Сергійовичу!

Відповідно до Вашого доручення від 21 липня 2012 року Управлінням правової експертизи підготовлено висновок щодо відповідності законопроекту про внесення змін до Конституції України щодо гарантії недоторканності для окремих посадових осіб (реєстр. № 3251) вимогам статей 157 і 158 Конституції України.

Додаток: на 5 арк.

Заступник керівника Управління

 Л. БІРЮК
24.08.12

ВИСНОВОК

стосовно відповідності законопроекту про внесення змін до Конституції України щодо гарантії недоторканності для окремих посадових осіб (реєстр. № 3251) вимогам статей 157 і 158 Конституції України

Верховна Рада України відповідно до Постанови „Про направлення до Конституційного Суду України законопроекту про внесення змін до Конституції України щодо гарантії недоторканності для окремих посадових осіб“ від 5 липня 2012 року № 5056–VI (далі – *Постанова № 5056*) звернулася до Конституційного Суду України з клопотанням дати висновок щодо відповідності вимогам статей 157 і 158 Конституції України доопрацьованого Комітетом Верховної Ради України з питань правової політики законопроекту про внесення змін до Конституції України щодо гарантії недоторканності для окремих посадових осіб від 3 жовтня 2008 року реєстраційний № 3251 (далі – *Законопроект № 3251*), поданого 164 народними депутатами України.

До Конституційного Суду України Законопроект № 3251 направив Голова Верховної Ради України листом від 30 липня 2012 року № 01-6/928. До Законопроекту № 3251 додані порівняльна таблиця та пояснювальна записка.

Законопроектом № 3251 пропонується внесення змін до статей 80, 105 Конституції України, а саме:

- 1) *частину першу статті 80 виключити;*
- 2) *частину третю статті 80 викласти у такій редакції:*
„Народний депутат України не може бути без згоди Верховної Ради України затриманий чи заарештований до набрання законної сили обвинувальним вироком суду щодо нього“;
- 3) *у частині третій статті 105 слова „якщо тільки Президент України не був усунений з поста в порядку імпичменту“ виключити“.*

У пункті 2 Постанови № 5056 Конституційному Суду України було запропоновано визнати розгляд Законопроекту № 3251 невідкладним.

Аналіз законопроекту № 3251, з урахуванням положень Конституції України та правових позицій Конституційного Суду України, дає підстави стверджувати таке.

Відповідно до пункту 1 частини першої статті 85 Конституції України до повноважень Верховної Ради України належить внесення змін до Конституції України в межах і порядку, передбачених її розділом XIII.

Вимоги щодо внесення таких змін встановлені, зокрема, у статтях 157, 158 Основного Закону України. Конституційними приписами статті 157 передбачено, що Конституція України не може бути змінена: якщо зміни передбачають скасування чи обмеження прав і свобод людини і громадянина або якщо вони спрямовані на ліквідацію незалежності чи на порушення територіальної цілісності України (частина перша) та в умовах воєнного або надзвичайного стану (частина друга). Частина перша статті 158 Основного Закону України встановлює, що законопроект про внесення змін до

Конституції України, який розглядався Верховною Радою України, і закон не був прийнятий, може бути поданий до Верховної Ради України не раніше ніж через рік з дня прийняття рішення щодо цього законопроекту. Частиною другою зазначеної статті передбачено, що Верховна Рада України протягом строку своїх повноважень не може двічі змінювати одні й ті самі положення Конституції України.

I. Відповідно до статті 159 Конституції України законопроект про внесення змін до Конституції України розглядається Верховною Радою України за наявності висновку Конституційного Суду України щодо відповідності законопроекту вимогам статей 157 і 158 Конституції України. Згідно з офіційним тлумаченням положень статті 159 Конституції України, даним Конституційним Судом України у Рішенні від 9 червня 1998 року № 8-рп/98 (справа щодо внесення змін до Конституції України), „у разі внесення в процесі розгляду у Верховній Раді України поправок до законопроекту він приймається Верховною Радою України за умови наявності висновку Конституційного Суду України про те, що законопроект з внесеними до нього поправками відповідає вимогам статей 157 і 158 Конституції України“ (абзац другий пункту 2 резолютивної частини).

Висновок Конституційного Суду України щодо відповідності Законопроекту № 3251 вимогам статей 157 і 158 Конституції України є необхідним для його подальшого розгляду Верховною Радою України.

Законопроект № 3251 в попередній редакції вже розглядався Конституційним Судом України на предмет його відповідності вимогам статей 157 і 158 Конституції України. Цією редакцією пропонувалось внести до Конституції України такі зміни:

1. У статті 80:
 - частину першу виключити;
 - у частині другій слова „за винятком відповідальності за образу чи наклеп“ виключити;
 - частину третю викласти у такій редакції:
 - „Народний депутат України не може бути без згоди Верховної Ради України затриманий чи заарештований до набуття чинності обвинувальним вироком суду щодо нього“.
2. У статті 105:
 - частини першу, другу виключити;
 - у частині третій слова „якщо тільки Президент України не був усунений з поста в порядку імпичменту“ виключити“;
 - доповнити статтю 105 новою частиною такого змісту:
 - „Президент України не може бути без згоди Верховної Ради України затриманий чи заарештований до набуття чинності обвинувальним вироком суду щодо нього“.
3. У статті 108:
 - після пункту 2 додати пункт 3 такого змісту:
 - „3) набуття чинності обвинувальним вироком суду щодо нього“.

У зв'язку з цим пункти 3, 4 вважати відповідно пунктами 4, 5.

Оцінюючи Законопроект № 3251 в попередній редакції на предмет його відповідності вимогам статей 157 і 158 Конституції України, Конституційний Суд України у Висновку від 1 квітня 2010 року № 1-в/2010 (справа про внесення змін до статей 80, 105, 108 Конституції України) (далі – Висновок № 1-в/2010) визнав такими, що відповідають вимогам статей 157 і 158 Конституції України, запропоновані в Законопроекті № 3251 зміни до Основного Закону України, якими передбачалося:

1) частину першу статті 80 виключити;

2) частину третю статті 80 викласти у такій редакції:

„Народний депутат України не може бути без згоди Верховної Ради України затриманий чи заарештований до набуття чинності обвинувальним вироком суду щодо нього“;

3) у частині третій статті 105 слова *„якщо тільки Президент України не був усунений з поста в порядку імпичменту“* виключити“.

Разом з тим Конституційний Суд України визнав такими, що не відповідають частині першій статті 157 Конституції України зміни до Основного Закону України, якими в Законопроекті № 3251 пропонувалося:

1) у частині другій статті 80 слова *„за винятком відповідальності за образу чи наклеп“* виключити;

2) частини першу, другу статті 105 виключити;

3) доповнити статтю 105 новою частиною такого змісту:

„Президент України не може бути без згоди Верховної Ради України затриманий чи заарештований до набуття чинності обвинувальним вироком суду щодо нього“.

4) після пункту 2 статті 108 додати пункт 3 такого змісту:

„3) набуття чинності обвинувальним вироком суду щодо нього“;

та у зв'язку з цим пункти 3, 4 вважати відповідно пунктами 4, 5.

Крім того, Конституційний Суд України зауважив у Висновку № 1-в/2010, що в тексті Основного Закону України застосовується словосполучення *„набрання законної сили обвинувальним вироком“*, а в законопроекті використовується словосполучення *„набуття чинності обвинувальним вироком“* (абзац п'ятий підпункту 4.3 пункту 4 мотивувальної частини).

Порівняльний аналіз попередньої редакції Законопроекту № 3251 та доопрацьованої редакції Законопроекту № 3251 свідчить, що текст редакції Законопроекту № 3251 приведено згідно з Висновком № 1-в/2010 у відповідність до тексту Конституції України.

Враховуючи те, що у Висновку № 1-в/2010 Конституційним Судом України вже був перевірений зміст запропонованих у Законопроекті № 3251 змін до частин першої, третьої статті 80 та частини третьої статті 105 Основного Закону України на предмет додержання встановлених у частині першій статті 157 Конституції України вимог про неприпустимість змін, які передбачають скасування чи обмеження прав і свобод людини і громадянина або спрямованість на ліквідацію незалежності чи порушення територіальної

цілісності України і доведено їх відповідність цим вимогам, то є підстави стверджувати, що Законопроект № 3251 у цій частині відповідає конституційним вимогам частини першої статті 157 Конституції України.

II. На момент прийняття рішення Верховною Радою України щодо Законопроекту № 3251 та на сьогоднішній день на території України не введено режим воєнного або надзвичайного стану, а тому Конституція України може бути змінена. Отже, вимогу частини другої статті 157 Конституції України про заборону вносити зміни до Конституції України в умовах воєнного чи надзвичайного стану дотримано.

Таким чином, Законопроект № 3251 у цій частині відповідає вимогам частини другої статті 157 Конституції України.

III. Законопроект № 3251 був зареєстрований у Верховній Раді України 3 жовтня 2008 року. 20 жовтня 2009 року Верховною Радою України було прийнято Постанову № 1645-VI „Про включення до порядку денного п'ятої сесії Верховної Ради України шостого скликання законопроекту про внесення змін до Конституції України (щодо гарантії недоторканності для окремих посадових осіб) і про його направлення до Конституційного Суду України“. Конституційний Суд України 1 квітня 2010 року дав Висновок № 1-в/2010 щодо відповідності Законопроекту № 3251 вимогам статей 157 і 158 Конституції України.

24 травня 2012 року Верховна Рада України з метою забезпечення реалізації вимог статті 159 Конституції України та завершення конституційної процедури розгляду Законопроекту № 3251, у зв'язку з Висновком № 1-в/2010 прийняла Постанову № 4830-VI „Про подальшу роботу над законопроектом про внесення змін до Конституції України (щодо гарантії недоторканності для окремих посадових осіб)“, якою встановила строк для:

- подання пропозицій та поправок до законопроекту - до 7 червня 2012 року;
- опрацювання комітетами Верховної Ради України з питань правової політики, з питань бюджету, з питань Регламенту, депутатської етики та забезпечення діяльності Верховної Ради України, з питань європейської інтеграції пропозицій та поправок до законопроекту у період до 22 червня 2012 року;
- надання Комітетом Верховної Ради України з питань правової політики народним депутатам України до 4 липня 2012 року документів, передбачених частиною третьою статті 150 Регламенту Верховної Ради України;
- проведення розгляду Законопроекту № 3251 на пленарному засіданні Верховної Ради України 5 липня 2012 року та визначила час набрання цією Постановою чинності, а саме з дня її прийняття.

Доопрацьований Законопроект № 3251 відповідно до Постанови Верховної Ради України „Про направлення до Конституційного Суду України законопроекту про внесення змін до Конституції України щодо гарантії недоторканності для окремих посадових осіб“ від 5 липня 2012 року № 5056-VI було направлено до Конституційного Суду України для одержання висновку щодо відповідності його вимогам статей 157 і 158 Конституції України та запропоновано визнати його розгляд невідкладним (пункти 1, 2).

Стосовно змін до Конституції України, передбачених у Законопроекті № 3251 щодо частин першої, третьої статті 80 та частини третьої статті 105 Конституції України, то вони визнані у Висновку № 1-в/2010 такими, що відповідають вимогам статей 157 і 158 Конституції України. При цьому застереження, висловлені Конституційним Судом України у Висновку № 1-в/2010 щодо частини третьої статті 80 Основного Закону України стосовно наявності у ній словосполучення „набуття чинності обвинувальним вироком суду“, яке не є тотожним застосованому у Конституції України словосполученню „набрання законної сили обвинувальним вироком суду“, були враховані Верховною Радою України при доопрацюванні Законопроекту № 3251. Змін, які потребували б додаткової перевірки на предмет відповідності вимогам статей 157 і 158 Конституції України доопрацьований текст Законопроекту № 3251 не містить.

Питання зміни редакції статей 80 та 105 Конституції України на предмет відповідності статті 157 Конституції України вже неодноразово розглядалося Конституційним Судом України у висновках: від 27 червня 2000 року № 1-в/2000 (справа про внесення змін до статей 76, 80, 90, 106 Конституції України); від 11 липня 2000 року № 2-в/2000 (справа про внесення змін до Конституції України за ініціативою народних депутатів України); від 5 грудня 2000 року № 3-в (справа про внесення змін до статті 80 Конституції України); від 10 вересня 2008 року № 2-в; від 1 квітня 2010 року № 1-в (справа про внесення змін до статей 80, 105, 108 Конституції України); Висновок № 1-в/2012 від 10 липня 2012 року (справа про внесення змін до статей 80, 105, 126, 149 Конституції України)¹.

Верховна Рада України цього скликання Законопроект № 3251 не розглядала і не змінювала положень частин першої, третьої статті 80 та частини третьої статті 105 Конституції України.

Отже, Законопроект № 3251 відповідає вимогам статті 158 Конституції України.

ЗАГАЛЬНИЙ ВИСНОВОК

Законопроект „Про внесення змін до Конституції України щодо гарантії недоторканності для окремих посадових осіб“ (реєстр. № 3251), доопрацьований відповідно до Постанови Верховної Ради України від 5 липня 2012 року № 5056-VI відповідає вимогам статей 157 і 158 Конституції України.

Заступник керівника
Управління правової експертизи

21.08.12 Л. БІРЮК

¹ Крім того, правові позиції Конституційного Суду України стосовно питання депутатського імунітету були сформульовані також у: Висновку Конституційного Суду України від 11 липня 2001 року № 3-в/2001 (справа про Римський Статут); Рішенні Конституційного Суду України від 27 жовтня 1999 року № 9-рп/99 (справа про депутатську недоторканність); Рішенні Конституційного Суду України від 10 квітня 2003 року № 7-рп/2003 (справа про гарантії діяльності народного депутата України).